

Vesthimmerlands Museum

Bygherrerapport for VMÅ 2623 Markvænget

Stednr. 12.08.14

Års sogn, Års herred, Ålborg amt

Bygherrerapport

VMÅ 2623 Markvænget

Indholdsfortegnelse

1. Undersøgelsens forhistorie.....	s. 3
2. Topografi.....	s. 3
3. Udgravningsmetode	s. 4
4. Udgravningens resultat	s. 6
5. Undersøgelsens perspektiver.....	s. 9
6. Udgravningens data.....	s. 9
7. Tidstavle.....	s. 9
8. Faktuelle oplysninger	s. 10
9. Litteratur.....	s. 10

1. Undersøgelsens forhistorie

Vesthimmerlands Museum foretog i oktober 2009 en forundersøgelse af området for VMÅ 2623 Markvænget (Fig. 1). Bygherren var Vesthimmerlands Kommune, der planlægger en udstykning af byggegrunde på stedet. Forundersøgelsen fandt sted i 2009 i oktober måned. Under forundersøgelsen blev der fundet bopladsspor i form af stolpehuller, der indgik i en større hustomt, og gruber, hvorfor det blev besluttet at foretage en egentlig arkæologisk udgravning af arealet.

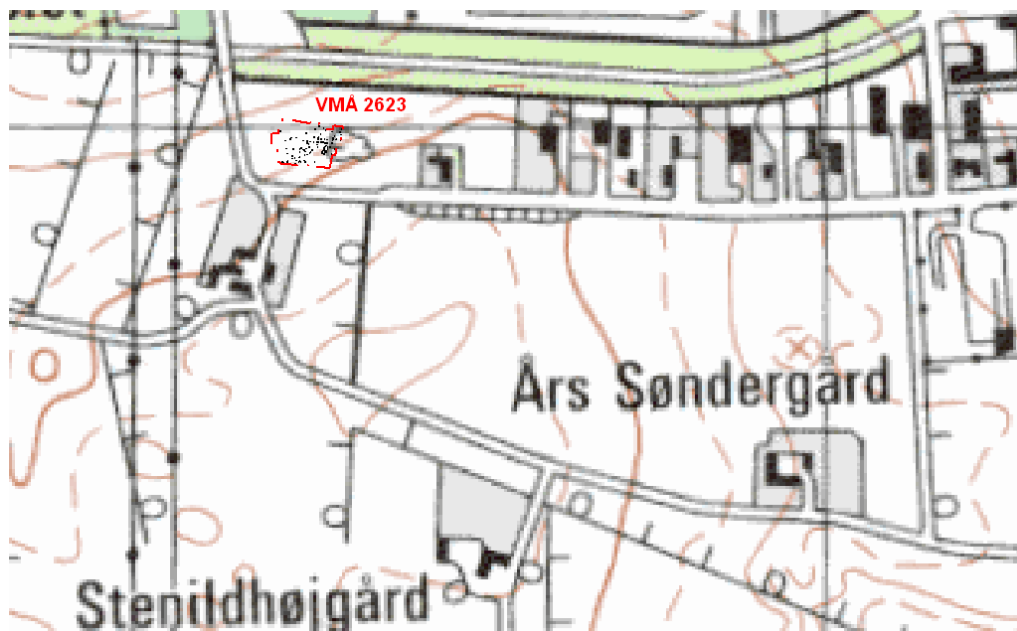

Fig.1: Kort over lokaliteten VMÅ 2623.

Bygherre er Vesthimmerlands Kommune, Teknik og Miljø, Himmerlandsgade 27, 9600 Aars. Den arkæologiske forundersøgelse blev foretaget i oktober måned 2009 af BA Lars Rasmussen. Selve udgravningen blev påbegyndt den 6. april 2010 og afsluttet samme år den 19. april. Cand.mag. Sine Toft Jensen var udgravningsleder og er beretningsansvarlig.

2. Topografi

I området omkring VMÅ 2623 er der registreret flere enkelt liggende gårde, (se fig. 2, SB 323, 324, 329, 235 og evt. SB 170). Gårdene kan have ligget spredt i ældre/tidlig yngre førromersk jernalder, mens de i sen yngre førromersk jernalder og ældre romersk jernalder er rykket sammen og har dannet en landsby. Landsbyen blev påvist, under en prøvegravning i 2001. SB 320 er en del af landsbyen. Landsbyen ligger på det plateau, der danner Stenildhøjbakkens top. Fra højningen falder terrænet jævnt mod øst, nord og vest, mens det mod syd falder mere stejlt mod Stenildvad og Herreds bæk. Landsbyen skal muligvis ses i sammenhæng med et vejforløb, der fører fra Stenildhøjplateauet gennem en markant slugt til Stenildvad.

På plateauet syd og sydvest for landsbyen ses to større grupper af gravhøje.

Undergrunden i området består af gult let leret sand, ind imellem gruset.

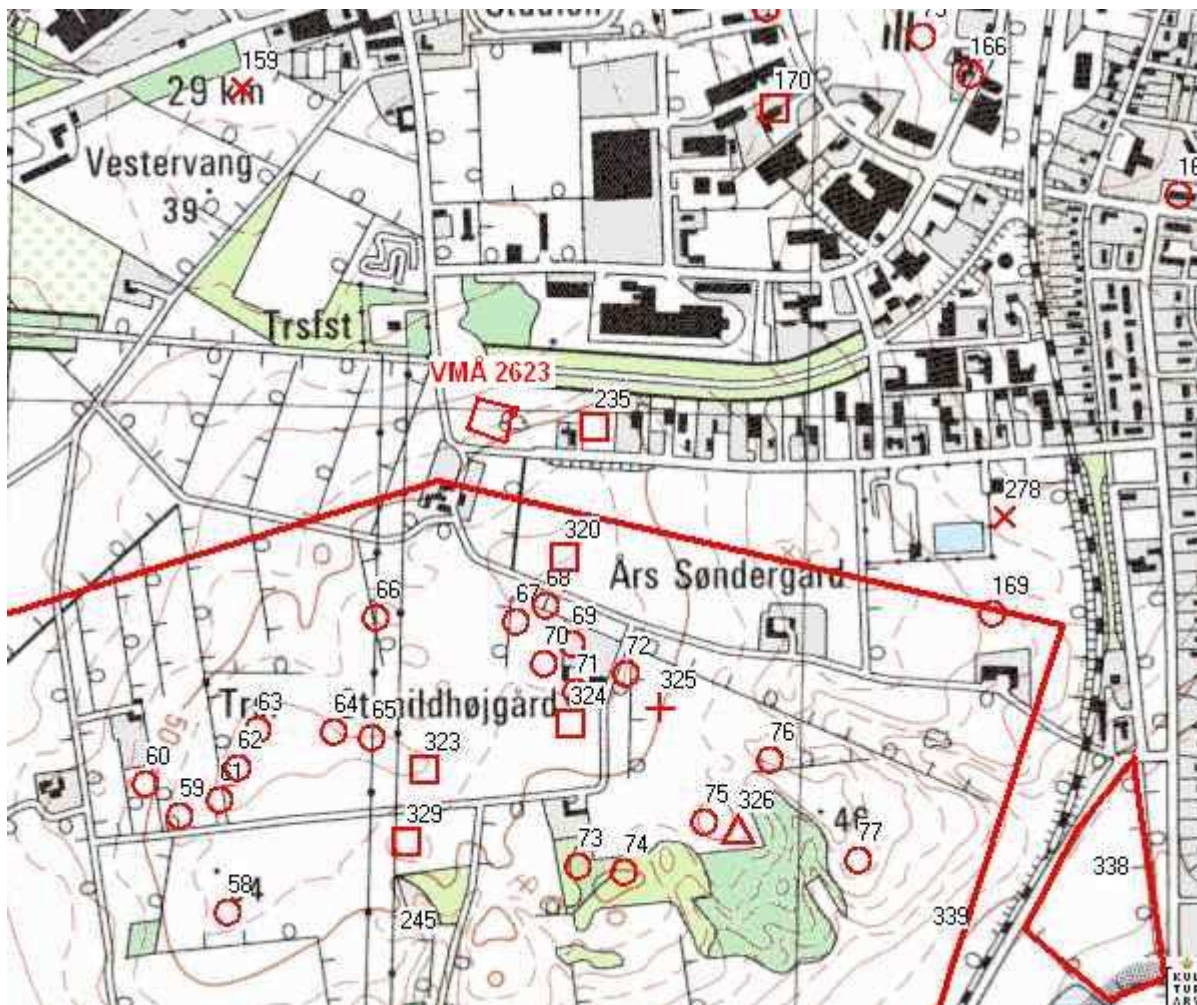

Fig. 2: Kortet er ikke målfast. Her ses VMÅ 2623 sammen med andre kendte fortidsminder i området.

Som det fremgår af kortet, Fig. 2, er der forskellige typer markeringer. En $\square$ markerer bebyggelse, en $\circ$ placerer en gravhøj, et $+$ er en grav og et $\times$ er et løsfund, hvilket vil sige en genstand fundet uden den kan knyttes til en nedgravning. Ved siden af de forskellige markeringer står et tal, som henfører til sognebeskrivelsen. Se evt. www.dkconline.dk og gå ind i *søgning*, herfra videre i *geografisk søgning*. Når man har fundet det område, hvori man ønsker at se de registrerede fortidsminder, trykker man på *vis lokaliteter* i værktøjsboksen i bunden af skærmen. Herfra kan man gå ind og se, hvad sagen drejer sig om, hvornår den er registreret etc.

3. Udgravningens metode

Udgravningen foregik ved, at det 30- 40 cm tykke muldlag blev fjernet med gravemaskine. I den blotlagte lyse undergrund fremstod de forhistoriske anlæg som mørke pletter. Dette er sporene efter de huller, man i oldtiden gravede til f.eks. husstolper, affald, brønde og tilberedning af mad. De afrømede felter og de fremkomne anlæg blev tegnet på tegnefolie i målestoksforhold 1:50. Anlæggene blev snittet og gravet med skovl, spade og ske. Det vil sige, at den ene halvdel af anlægget blev gravet væk, hvorved dybden og formen på anlægget kunne registreres. Herved afgøres det, om der eksempelvis er tale om et stolpehul eller en brønd (Fig. 3).

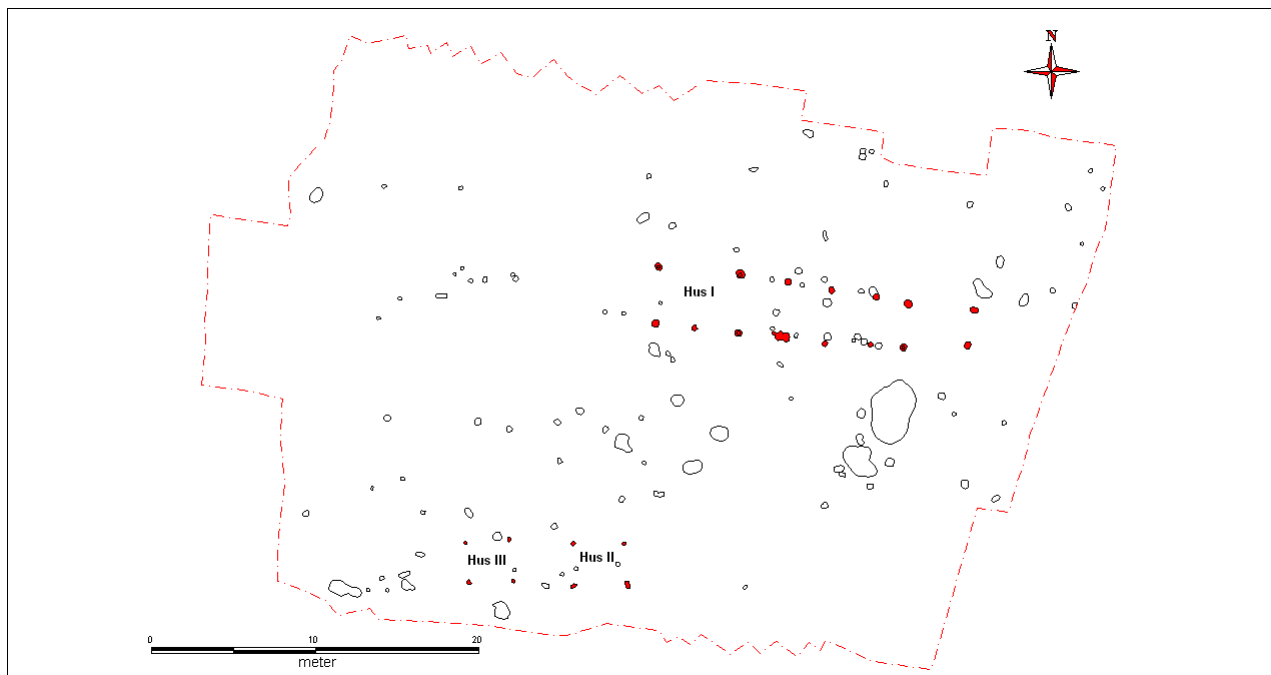
Fig. 3: Snit gennem en formodet sivebrønd A60. Brønden var omtrent 3,85 m lang, 2,50 m bred, hvor den var bredest og 96 cm dyb. På billedet ses det, at vand siver op gennem anlægget umiddelbart efter det er snittet.

Alle de snittede anlæg blev tegnet i profil på tegnefolie i målestoksforhold 1:20. Alle anlæg blev topnivelleret.

Der blev i felt VMÅ 2623 oprettet et retvinklet koordinatsystem, med skæringspunkt i 100/100, med stigende x-værdier mod øst og stigende y-værdier mod nord.

Udvalgte feltkoordinater blev indmålt med GPS, hvorved VMÅ 2623 kan placeres geografisk nøjagtigt på et kort.

4. Udgravningens resultat

Fig. 3: Oversigtsplan over VMÅ 2623.

Det udgravede areal udgør omtrent 1500 m². Det ligger mod nordvest i udkanten af den store jernalderboplads, VMÅ 13.

Der blev fundet og udgravet i alt tre huse, hvor Hus I formentlig har fungeret som hovedhus og de to firstolpehuse, Hus II og Hus III, som økonomibygninger for Hus I.

Der foruden blev der fundet en sivebrønd, enkelte smågruber, kogegruber og spredte stolpehuller. Keramikken fundet på pladsen daterer den til ældre førromersk/ tidlig yngre førromersk jernalder, senest omkring 100 f.Kr.

Hus I

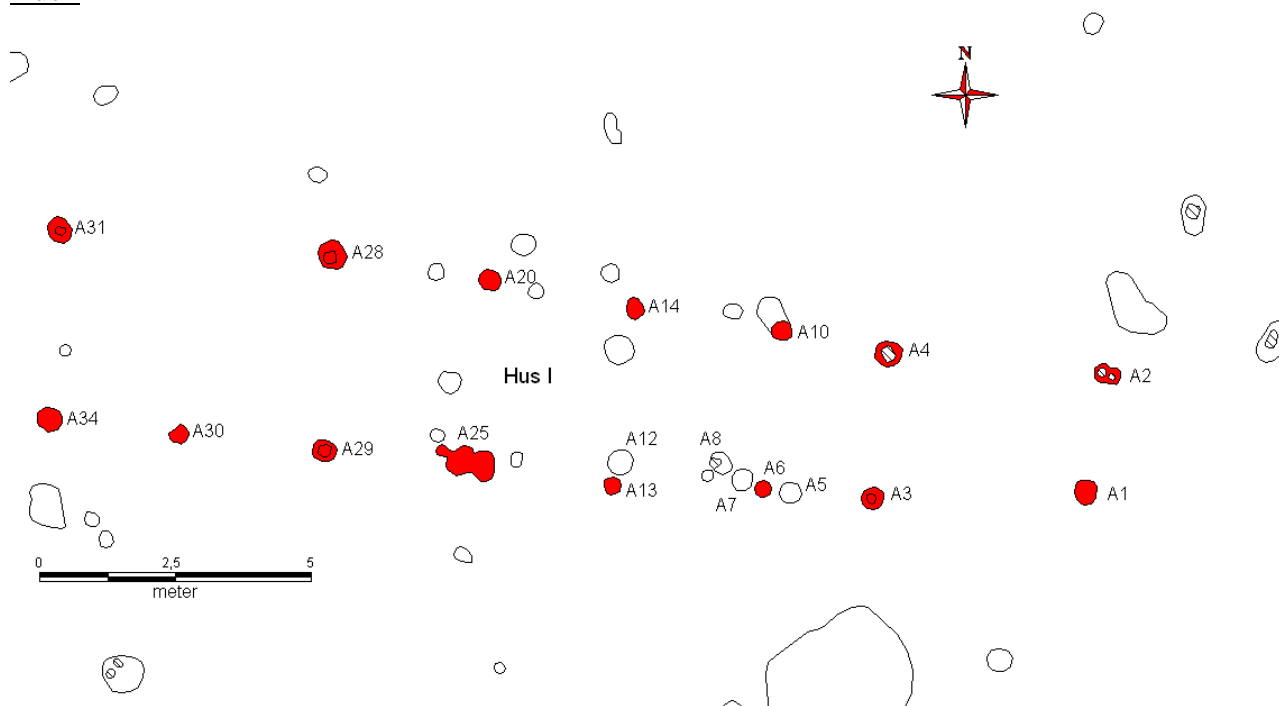

Fig. 4: Hus I, som det fremgår af grundplanen, er der kun bevaret de tagbærende stolper.

Hus I lå orienteret øst-vest. Det var mindst 19,5 m langt og mindst 4 m bredt. Huset bestod af 8 sæt tagstolper.

Huse fra oldtiden er kun i meget sjældne tilfælde bevaret i niveau, der ligger over undergrunds niveau. Som det er tilfældet med Hus I finder arkæologerne spor efter konstruktionen i form af farveskift i undergrunden. For Hus I's vedkommende ses de tagbærende stolper. Stolpehullerne er den sidste rest af de formodede stolper, der stod her for mere end 2000 år siden. Stolpehullerne viste sig at være mellem 30 cm og 50 cm dybe. Dertil skal lægges et lag muld, hvilken tykkelse, det har haft i oldtiden er svært at gisne om. Hvorom alting er, har huset været solidt funderet.

Hus I kan på baggrund af den keramik, der er fundet i stolpehullerne, dateres til førromersk jernalder. Den mest præcise måde at datere et hus på, er på baggrund af de fund, der er gjort i huset, primært keramikskår. Som følge af mange års undersøgelser af keramik er der etableret en kronologi. Det vil sige, at man på baggrund af skårets udformning kan placere det tidsmæssigt i forhold til andre skår. Ser skåret ud på en bestemt måde kan det dateres ret præcist.

Der er dog et problem, idet man ikke altid finder skår i tilknytning til et hus, hvorfor man ikke kan datere det på baggrund af keramik. I stedet må man, som det ofte er tilfældet datere udelukkende på baggrund af den måde huset er bygget på. Det giver selvfølgelig en ikke så snæver datering, men dog en fornemmelse for hvilken periode, der er tale om.

Forud for byggeriet af Hus I har man opført huse med kun én række af stolper til at bære taget, de såkaldte midtsule huse. Denne byggeform ophører ved overgangen til bronzealderen (1800 f.Kr.). I århundrederne frem til begyndelsen af Middelalderen (ca. 1050 e.Kr.) bygger man, som det er tilfældet for Hus I med to rækker af tagbærende stolper (Fig. 5).

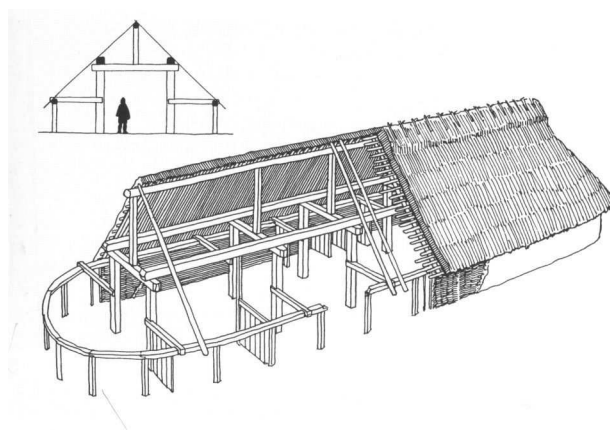

Fig. 5: Model af hus med to sæt tagbærende stolper. Hus I har i sin opbygning mindet om dette hus.

For en mere præcis datering af huse med to sæt tagbærende stolper vil man bla. se på, hvorledes indgangene er placeret i husene (hvis de da er bevaret), man vil se på den indbyrdes afstand mellem de tagbærende stolper, afstanden til væglinjen, husets form i grundplan og adskillige andre parametre.

I en af tagstolperne blev der fundet en rest af lerklining. Det er derfor muligt, at huset har været forsynet med en fletværksvæg. I en fletværksvæg er der mellem en række lodret stillede stave flettet grene, hvorefter hele væggen er klinet med ler.

Foruden det forholdsvis store Hus I blev der syd herfor fundet to mindre firstolpehuse. Det er sandsynligt, at disse to mindre huse har haft en tilknytning til Hus I. De kan eksempelvis have fungeret som huse for opbevaring eller som værkstedshuse

Umiddelbart syd for Hus I blev der fundet hvad der formodes at være en sivebrønd, A60. Brønden var 3,80 m lang, 2,50 m bred, hvor den var bredest og 96 cm dyb.

Vand sivede op i anlægget under udgravningen, det er derfor sandsynligt, at der er tale om en form for sivebrønd. Den vil, hvis væggen til Hus I var bevaret ligge ganske tæt op ad huset, sivebrønd og Hus I kan derfor ikke være samtidige.

I den sydlige ende af anlægget, A60, sås i fladen en samling sten. I fylden mellem stenene blev der fundet en del trækulsnistre, hvorfor den er tolket som et ildsted. Ildsted og brønd er formentlig ikke samtidige, da de er anlagt oveni hinanden.

5. Undersøgelsens perspektiver

VMÅ 2623 Markvænget udgør blot en lille del af bopladsen VMÅ 13. Det ville bidrage væsentligt til vores kendskab til bebyggelsesstrukturen omkring Aars, hvis hele pladsen blev udgravet.

Vi har kendskab til flere større landsbyer i området omkring Aars. Det kunne være et fremtidigt projekt at knække koden og afdække deres indbyrdes forhold. Var de underlagt en central magt eller var de autonome og levede i godt naboskab og hvilket forhold har de haft til de andre bopladsområder i resten af Vesthimmerland.

6. Udgravningens data

Vesthimmerlands Museum var ansvarlig for udgravningen og opbevarer alle fund. Administrative sagsakter, korrespondance og originaltegninger opbevares under journalnummer VMÅ 2623. Digitale tekstdokumenter, billeder og MapInfo-filer ligger i det digitale arkiv på museets server under museumssager, journalnummer VMÅ 2623. Kun et udvalg af de genstande, museet finder ved udgravninger, bliver udstillet. De fleste udgravningsresultater bruges først og fremmest i videnskabelige rapporter i sammenhæng med de øvrige fund, der gøres i museets ansvarsområde.

7. Tidstavle

1500	Nyere tid	Historisk tid
1050	Middelalder	
900	Yngre Vikingetid	Forhistorisk tid
775	Ældre vikingetid	
530	Yngre germansk jernalder	Yngre jernalder
375	Ældre germansk jernalder	
160	Yngre romersk jernalder	
0	Ældre romersk jernalder	Ældre jernalder
200 f.Kr.	Yngre førromersk jernalder	
500 f.Kr.	Ældre førromersk jernalder	
1000 f.Kr.	Yngre bronzealder	Bronzealder
2000 f.Kr.	Ældre bronzealder	
2400 f.Kr.	Dolktid / Senneolitikum	Yngre stenalder (neolitikum)
2800 f.Kr.	Enkeltgravskultur / Mellemneolitikum B.	
3200 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Mellemneolitikum A.	
3900 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Tidlignolitikum	
5400 f.Kr.	Ertebøllekultur	Ældre stenalder (mesolitikum)
6800 f.Kr.	Kongemosekultur	
9000 f.Kr.	Maglemosekultur	
	Ahrensburgkultur	Palæolitikum
	Brommekultur	
12000 f.Kr.	Hamburgkultur	

Arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område. Skemaet skal læses sådan, at eksempelvis ældre romersk jernalder begynder omkring år 0 og skifter til yngre romersk jernalder omkring 160 e.Kr. Perioden fra ældre førromersk jernalder til og med ældre romersk jernalder kaldes samlet for ældre jernalder

8. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.:
Sogn, herred, amt:

VMÅ 2623 Markvænget
Aars, Aars, Aalborg

Dansk kulturhistorisk Centralregister: 12.08.14
Bygherre: Vesthimmerlands Kommune, Teknik og Miljø,
Himmerlandsgade 27, 9600 Aars
Areal: ca. 1500 m²
Muldafrømning: dm Entreprenør ApS

Undersøgelsen betales af bygherre.

9. Litteratur

Forslag til litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om de nævnte perioder.

Jensen, J., Danmarks Oldtid bd. 2 og 3, 2002 og 2003. Forlaget: Nordisk Forlag A/S

Vesthimmerlands Museum den 18. maj 2010

Sine Toft Jensen
Arkæolog